

Marek GÓRKA

Politechnika Koszalińska

Rola i zadania kontrwywiadu w obszarze funkcjonowania państwa z uwzględnieniem wybranych aspektów polityki bezpieczeństwa III RP

Streszczenie: Artykuł kładzie nacisk na funkcjonowanie kontrwywiadu w obszarze bezpieczeństwa państwa, które obecnie jest centralnym punktem każdego obszaru funkcjonowania państwa. Polityka powinna być sztuką zarządzania państwem zgodnie z istniejącym kodeksem moralnym, prawnym i ekonomicznym, ale musi także stanowić lub kreować takie rozwiązania, które pozwolą wyjść z niestabilnej lub konfliktowej sytuacji z jak najmniejszymi stratami dla państwa. Najważniejszą rolę odgrywają tu służby kontrwywiadowcze. Polityka bezpieczeństwa jest bowiem kształtowana przez rosnący czynnik niepewności i zagrożenia.

W przypadku Rosji działalność służb specjalnych jest filarem zarówno polityki wewnętrznej, jak i zagranicznej. Neutralizacja i zwalczanie rosyjskiego wywiadu w przypadku Polski jest niezwykle trudne, biorąc pod uwagę wieloletnią tradycję, za którą stoi wiedza i ogromne doświadczenie.

Kontrwywiad odgrywa istotną rolę dla znaczenia i rozwoju każdego państwa, ponadto dostrzega znaczenie informacji publicznej dla bezpieczeństwa państwa, która ma pomóc m.in. w przewidywaniu i zapobieganiu przyszłym zagrożeniom. Priorytetem jest ochrona informacji przed obcymi służbami działającymi na niekorzyść interesu państwa.

Słowa kluczowe: wywiad, kontrwywiad, bezpieczeństwo narodowe, ochrona informacji niejawnych, wywiad rosyjski

Wprowadzenie

Początek XXI wieku przyniósł globalizację każdej dziedziny ludzkiego życia. Ten proces nie ominął także służb wywiadowczych i kontrwywiadowczych. Kontrwywiad zajmuje się obserwowaniem i zwalczaniem obcej agentury przez prowadzenie ofensywnych i defensywnych działań skierowanych przeciwko antagonistycznym służbom wywiadowczym w celu uzyskania nad nimi przewagi. Międzynarodowa współpraca wy-

wiadowcza ma zasadnicze znaczenie dla neutralizowania działań obcych służb, a także dla walki z organizacjami terrorystycznymi i przestępczością zorganizowaną.

Artykuł z jednej strony porusza ustandaryzowane zadania, określone prawem, a z drugiej strony wskazuje na zadania wynikające z potrzeb zmieniającej się dynamicznie rzeczywistości. Praca ma za zadanie odpowiedzieć na pytania badawcze, m.in. takie jak: z jakich powodów Polska narażona jest na działania obcych służb? Które obszary państwa są szczególnie celem zainteresowania wywiadu innych państw? Czym jest instytucja kontrwywiadu i jakie ma zadania, które określone są w ustawie oraz wynikają z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa państwa? Choć wiele zagrożeń na przestrzeni ostatnich 20 lat uległo zmianie i należy przypuszczać, że w następnej dekadzie prawdopodobnie pojawią się również nowe niebezpieczne zjawiska (wynikające przede wszystkim z dynamicznej sytuacji politycznej oraz z postępu technologicznego) to można wskazać, że wyjątkowym obszarem narażonym na działalność obcych i wrogich organizacji jest i będzie gospodarka, jak również obszar polityki zagranicznej państwa.

Zakres czasowy pracy dotyczy przede wszystkim sytuacji politycznej po 1989 roku, ze szczególnym uwzględnieniem cezury czasowej po przystąpieniu Polski do NATO oraz UE. Upadek komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej zapoczątkował przemiany, których jedną z konsekwencji była zmiana sojuszy politycznych oraz militarnych. Tym samym wcześniejsi partnerzy stali się rywalami, a dotychczasowi sojusznicy (z pewnymi wyjątkami), przekształcili się w konkurentów w wymiarze politycznym, gospodarczym, a także militarnym. Bezpośrednim więc skutkiem transformacji politycznej była zmiana kierunku geopolitycznych działań służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa.

Głównym celem niniejszego artykułu jest usystematyzowanie dotychczasowej wiedzy na temat służb kontrwywiadowczych. Praca wskazuje także na znaczenie informacji, których bezpieczeństwo i poufność jest jednym z głównych zadań kontrwywiadu. Warto w tym miejscu podkreślić, że możliwość posiadania istotnych danych na temat kluczowych obszarów funkcjonowania państwa może doprowadzić do uzyskania przewagi przez wrogie organizacje. Drugim celem tego artykułu jest dokonanie analizy wybranych zadań realizowanych przez tajne służby. Ważne wydaje się w tym momencie wskazanie, że działalność tych organizacji, nie zawsze w pełni opisuje złożoność sytuacji, w których organizacje te realizują swoje zadania. Dlatego w artykule zasygnalizowano dwa istotne

obszary funkcjonowania kontrwywiadu, którymi są: bezpieczeństwo państwa w obszarze gospodarczym, jak i przeciwdziałanie wpływow obcych służb. Podstawą poruszanego tematu jest opisanie oraz wyliczenie w artykule zadań, zwłaszcza operacyjnych, które nie są wprost wymienione bądź wskazane w ustawie z powodu tajności charakteru kontrwywiadu.

Choć dostępna jest duża ilość informacji dotyczących służb wywiadowczych i kontrwywiadowczych, to jednak wiedza na ich temat jest rozproszona. Artykuł stanowi więc próbę podsumowania dotychczasowego stanu wiedzy oraz uzupełnienia literatury przedmiotu, w oparciu o wcześniejsze prace badawcze (Siemiątkowski, Zięba, 2017).

Przy analizie definicji wywiadu i kontrwywiadu warto zauważyć rozmycie granic znaczeniowych. Często bowiem, w rozumieniu potocznym, obie służby traktuje się jako pojęcia tożsame. W tym celu zastosowana została w pracy metoda porównawcza, która polega na wykazaniu różnic oraz podobieństw pomiędzy obiema instytucjami. Praca jest także okazją do skonfrontowania zapisów prawnych określających zadania kontrwywiadu z zadaniami, które przywołuje wybrana literatura przedmiotu.

W zamierzeniu praca ma wzbogacić i uporządkować wiedzę na temat tajnych służb, zwłaszcza, że większość tych zagadnień pozostaje niedostępna dla opinii publicznej. Ponadto obraz wywiadu i kontrwywiadu zazwyczaj tworzony jest na potrzeby popkultury i odbiega od rzeczywistych obowiązków oraz wymagań, jakie stawiane są przed tymi organizacjami.

Z drugiej jednak strony, zdekonspirowane działania obcych służb, które bywają upubliczniane przez środki masowego przekazu, mogą opisywać nie tylko zakres zadań realizowanych przez kontrwywiad własnego państwa, ale i mogą wskazywać na obszar zainteresowań obcych podmiotów. Informacje, które są chronione przez państwo, stanowią szczególnie cel działalności przeciwników. Innymi słowy próby pozyskania tajnych zbiorów informacji stanowią swego rodzaju wskazówkę, ilustrującą kierunek polityki zagranicznej innych państw.

Czynniki zewnętrzne kształtujące funkcjonowanie kontrwywiadu

Obecny stan tajnych służb w Polsce wynika ze skomplikowanej historii drugiej połowy XX wieku, a szczególnie z uzależnienia od radzieckich służb oraz od kontrowersyjnych wydarzeń i nie do końca przemyślanych decyzji z okresu transformacji ustrojowej. W czasie zmiany ustrojowej i ustanowienia demokracji obce służby znacznie rozszerzyły swoje zdol-

ności do prowadzenia rozpoznania wobec sił zbrojnych w ramach wojskowej współpracy technicznej i pracy inspekcji wojskowych. Attaché wojskowi w warunkach demokracji liberalnej działają w zupełnie innym trybie niż ci w okresie sprzed upadku komunizmu, kiedy każda wizyta zagranicznych przedstawicieli była ściśle kontrolowana. Walka o uzyskanie wiarygodnych informacji dotyczących sfery politycznej, gospodarczej lub militarnej nie ustaje jednak ani na chwilę.

Polska jest jednym z głównych celów rosyjskiego wywiadu ze względu na to, że jej wschodnia granica jest jednocześnie zewnętrzną granicą NATO i Unii Europejskiej. Polskie środowiska polityczne zaangażowały się w ostatnich latach w konflikt ukraiński oraz intensywnie promują dywersyfikację energetyczną Europy, co nie jest zgodne z interesami Moskwy (*Poland...*, 2014, s. 1).

Skuteczny kontrwywiad jest niezbędny do realizacji polityki państwa. Wyzwania stojące przed polskim kontrwywiadem wynikają przede wszystkim z trudnej historii, która niekiedy komplikuje relacje z sąsiadami. Ponadto położenie geopolityczne sprawia, że Polska często odgrywa rolę państwa buforowego (Piasecki, 2015).

W obliczu intensyfikacji działań ze strony obcych służb, szczególnie rosyjskich, oraz możliwego zagrożenia terroryzmem, władze nie mogą pozwolić sobie na bagatelizowanie znaczenia kontrwywiadu dla szeroko pojętego bezpieczeństwa państwa. Polska jest dziś przedmiotem uwagi wielu agencji wywiadowczych. Warto zatem zastanowić się nad odpowiedzią na pytanie: Co jest powodem wzrostu aktywności zagranicznych służb w odniesieniu do Polski w ostatnich 25 latach? W kręgu zainteresowań obcych wywiadów są przede wszystkim: informacje na temat sytuacji politycznej i społeczno-gospodarczej Polski oraz decyzje podejmowane przez władze, których celem jest wzmocnienie państwa, integralność terytorialna i gospodarcza, a także obrona interesów narodowych na arenie międzynarodowej, w tym również reakcje na wydarzenia dotyczące wspólnotowej polityki UE.

Warto więc zauważyć, że obce służby wywiadowcze są szczególnie zainteresowane reorganizacją sił zbrojnych, wynikającą z przynależności Polski do NATO, a także rozwojem infrastruktury przemysłu obronnego, zaawansowanymi technologiami, uzbrojeniem wojskowym, infrastrukturą transportową, wynikami badań naukowych oraz zasobem surowców energetycznych. Wyzwaniem dla kontrwywiadu jest rywalizacja z obcą służbą, która posiada większe zasoby ludzkie i jest znacznie lepiej wyposażona.

Wysiłki obcych służb są widoczne również w przestrzeni politycznej, szczególnie w okresie wyborów do parlamentu krajowego, europarlamentu, a także na urząd prezydenta czy do organów samorządowych. Informacje na temat skali poparcia społecznego dla ugrupowań politycznych, a także wiedza o charakterystycznych cechach kandydatów (zaletach bądź słabościach pozwalających stworzyć ich profil psychologiczny) może okazać się wartościowa np. przy okazji negocjacji polityczno-gospodarczych. Posługiwanie się takimi informacjami podczas spotkań na szczeblu międzynarodowym może wpływać na kształt podejmowanych decyzji i przynosić korzyści dla określonej strony.

Obce służby prowadzą aktywne działania w stosunku do Polski. Operacje wywiadowcze są przeprowadzane nie tylko w zakresie gospodarczym i militarnym, ale także skierowane są na sytuację polityczną w kraju.

Definicje wywiadu i kontrwywiadu

Wielu autorów prac naukowych lub tekstów publicystycznych przytacza różne interpretacje pojęć *w y w i a d i k o n t r y w y i a d*. Warto przybliżyć najbardziej popularne wyjaśnienie pierwszego z wymienionych terminu, które funkcjonuje w literaturze przedmiotu. Według klasycznej definicji *w y w i a d* skupia się na dyskretnym sposobie odkrywania tajemnic, a szczególnie na pozyskiwaniu informacji (Kipp, 2005, s. 45–50). Działalność wywiadu często opiera się na operacjach, które balansują na granicy prawa lub nawet niekiedy ją przekraczają. Czy łamanie prawa jest zatem wpisane w naturę wywiadu? Paradoksalnie kontrwywiad zwalcza wszystkie organizacje, które łamią prawo, prowadząc działalność wymierzoną przeciwko interesowi państwa.

Inną, specyficzną cechą wywiadu, w przeciwieństwie do kontrwywiadu, jest działalność poza granicami państwa. Jednak obecnie powyższa teza nie do końca oddaje specyfikę pracy wywiadowczej. Granice geograficzne oraz polityczne stają się coraz bardziej rozmyte, zwłaszcza kiedy działania służb przebiegają w cyberprzestrzeni. W istocie pojęcie *w y w i a d u* można zdefiniować jako działania podjęte w celu zdobywania informacji i uzyskiwania dzięki nim przewagi nad przeciwnikiem. Obecnie do pełnej definicji wywiadu należy wliczyć także pozyskiwanie wiedzy na temat procesów informacyjnych, systemów i sieci informacyjnych, które są wykorzystywane przez rywala (Górka, 2016, s. 19–47).

Agresywna działalność przeciwnika zmusza służby do działań defensywnych, których celem jest bezpieczeństwo informacji. W środowisku służb takie działania mogą być prowadzone przez kontrwywiad. Użycie przedrostka „kontr-” oznacza dosłownie przeciwieństwo lub przeciwstawienie się temu, co wyraża druga część wyrazu (Skorupka, Auderska, Lempicka, 1969, s. 298). A zatem semantycznie kontrwywiad, jak wcześniej zasugerowano, jest przeciwieństwem słowa wywiad.

Według definicji słownika *Historical Dictionaries of Intelligence and Counterintelligence* k o n t r w y w i a d e m określa się analityczne i operacyjne działania dotyczące identyfikowania i neutralizowania zagranicznych operacji wywiadowczych przeciwko własnemu państwu. Kontrwywiad ma trzy główne zadania: po pierwsze – zapewnienie fizycznego bezpieczeństwa informacji, po drugie – identyfikowanie i zatrzymywanie własnych obywateli, którzy szpiegują dla obcego rządu, po trzecie – identyfikowanie obcych agentów pracujących przeciwko interesom państwa oraz próby ich zamiany w podwójnych agentów lub ściganie ich za szpiegostwo (Turner, 2006, s. 41). Inna definicja kontrwywiadu skupia się na ochronie własnej służby przed przenikaniem wywiadu obcego państwa w jej struktury. Trzecie określenie kontrwywiadu podkreśla – oprócz wcześniej wymienionych zadań – rolę dezinformacji, penetracji i udaremniania wszystkich działań strony przeciwnej, które są postrzegane jako zagrożenie dla państwa (Pringle, 2006, s. 57).

Zgodnie z powyższymi definicjami można przyjąć, że k o n t r w y w i a d to czynności prowadzone w celu ochrony przed działaniami wywiadowczymi, sabotażem lub zamachami realizowanymi na rzecz lub w imieniu obcych mocarstw, organizacji, osób lub międzynarodowych operacji terrorystycznych.

Działania kontrwywiadowcze są prowadzone w celu identyfikacji wrogich podmiotów oraz zbierania dowodów przestępczej działalności, aby na ich podstawie można było zastosować właściwe środki karne lub administracyjne. W większości przypadków służą one zneutralizowaniu zagrożenia. Kontrwywiad zabezpiecza także militarne lub pokojowe operacje wojskowe i dostarcza dowództwu informacji koniecznych do ich przeprowadzenia. Do zadań kontrwywiadu należy również zbieranie i analizowanie danych niezbędnych do zapewnienia bezpieczeństwa państwa (Morris, 2000, s. 37–40).

W funkcjonowaniu służb istnieje jednak potrzeba standaryzacji i automatyzacji niektórych procesów, takich jak chociażby przepływ informacji między poszczególnymi instytucjami. Zdecentralizowany system

bezpieczeństwa powoduje pojawianie się odmiennych procedur określających funkcjonowanie organizacji oraz dublowanie się kompetencji, a tym samym prowadzi do nieefektywności w systemie i sprawia, że wymiana informacji między wieloma jednostkami staje się coraz trudniejsza (Morris, 2000, s. 37–40).

Przy opisie działań służb wywiadowczych i kontrwywiadowczych często pojawiają się pytania dotyczące funkcjonowania tychże instytucji. Jakie środki należy wprowadzić, aby zagwarantować poufność przepływu informacji, a tym samym hermetyczność komunikacji? Jak dostarczać dane źródłowe, aby ich ostateczny przekaz nie był zafałszowany i odrealniony, aby także nie wprowadzał w błąd decydentów politycznych? W jaki sposób analizować i przekazywać informację, aby nie utknąć w biurokratycznych procedurach i nie marnować krytycznego czasu potrzebnego do podejmowania zdecydowanych i szybkich działań? Odpowiedzi na te pytania znajdują się w obszarze technik i procedur wypracowanych przez służby kontrwywiadowcze. Należy jednak pamiętać, że każde nowe zjawisko zagrażające bezpieczeństwu publicznemu wymaga indywidualnego podejścia.

Zadania kontrwywiadu

Każda tajna służba, której zadaniem jest troska o bezpieczeństwo państwa, musi dbać o zachowanie w tajemnicy szczegółów wykonywanej pracy. Innym obowiązkiem służb jest także ochrona informacji niejawnych przed nieuprawnionym dostępem, co może wywołać szkodę dla bezpieczeństwa gospodarczego państwa lub systemu obrony.

Kontrwywiad zajmuje się ochroną zebranych informacji przed działaniami wywiadowczymi innych państw, sabotażem bądź zamachami prowadzonymi w imieniu obcych mocarstw, organizacji lub osób. Do zadań kontrwywiadu należy także zabezpieczanie obiektów obronnych, które znajdują się na terytorium kraju, i które mogą stanowić potencjalne zagrożenie podczas klęsk żywiołowych oraz w przypadku działań przestępczych i terrorystycznych.

W czasie operacji antyterrorystycznych lub misji wojskowych kontrwywiad wojskowy zapewnia bezpieczeństwo żołnierzom i personelowi cywilnemu, pomoc w utrzymywaniu wysokiego poziomu gotowości i zdolności bojowej żołnierzy oraz współpracuje z innymi jednostkami (jak: GROM, Formoza, Agat, NIL) w celu zneutralizowania liderów i ak-

tywnych członków grup terrorystycznych. Dąży także do uzyskania danych o lokalizacji wroga i możliwych zasadzkach na trasach przemieszczania się armii. Kontrwywiad wojskowy podejmuje również działania mające na celu zwalczanie przestępczości zorganizowanej, korupcji, przemytu, handlu narkotykami i bronią oraz różnego rodzaju negatywnych zjawisk w armii i marynarce.

Innym ważnym zadaniem służb kontrwywiadowczych jest obserwacja osób piastujących eksponowane stanowiska bądź pracujących w newralgicznych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa miejscach. Takie osoby często nawiązują „nieautoryzowane” kontakty z cudzoziemcami, dyplomatami lub pracownikami obcych służb wywiadowczych. To może oznaczać, że taka osoba ma (lub może mieć) niebezpieczne powiązania z obcym państwem, organizacją lub osobą (*Counterintelligence...*, 2006). W podsumowaniu warto przypomnieć, że do zadań kontrwywiadu zapewniających bezpieczeństwo państwa zalicza się:

- przeciwdziałanie operacjom realizowanym przez służby wywiadowcze obcych państw;
- ochrona informacji stanowiących tajemnicę państwową i zwalczanie działań wywiadowczych mających na celu pozyskiwanie informacji naukowych, technicznych i ekonomicznych;
- udział w działaniach operacyjnych w zakresie ochrony granicy państwowej we współpracy z pozostałymi służbami;
- zapewnienie bezpieczeństwa misji na terytorium obcych państw, a także ochrona rodaków przebywających za granicą we współpracy ze służbami krajów, na terenie których przebywają takie osoby;
- prowadzenie działań dezinformacyjnych;
- minimalizowanie lub neutralizowanie błędów popełnianych przez inne służby (jak np. nieautoryzowany „wyciek” tajnych informacji, dekonspiracja własnych źródeł wywiadowczych);
- walka z przestępczością zorganizowaną i przestępczością gospodarczą;
- współpraca z innymi organami ścigania i organami państwa w celu eliminowania cyberzagrożeń;
- współpraca ze służbami bezpieczeństwa innych państw w zakresie proliferacji broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia, współpracy wojskowo-technicznej oraz przeciwdziałania międzynarodowemu terroryzmowi.

Wskazane powyżej zadania kontrwywiadowcze wytypowane na podstawie literatury przedmiotu okazują się analogiczne do zadań wynikających z ustawy z dnia 24 maja 2002 roku *o Agencji Bezpieczeństwa*

Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. Jednym z głównych celów jest zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego w państwie poprzez rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, jak i rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw: szpiegostwa, terroryzmu, bezprawnego ujawnienia lub wykorzystania informacji niejawnych (Ustawa, art. 5 ust. 1 pkt 1 i art. 5 ust. 1 pkt 2). Warto zauważyć, że praca kontrwywiadu dotyczy eliminacji zagrożeń i przeciwdziałania służbom wywiadowczym obcych państw. Ważną rolą do spełnienia jest także zwalczanie zjawiska proliferacji broni (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. e) oraz działań organizacji separatystycznych czy też organizacji paramilitarnych, których celem jest destabilizacja sytuacji wewnętrznej w kraju.

O bezpieczeństwo informacji, szczególnie o charakterze niejawnym, mowa jest w art. 3 i 4 w przepisie ustawy. A zatem kluczowym zadaniem jest m.in. ochrona danych i budowanie na ich podstawie wartościowych informacji, które następnie przekazywane są decydom politycznym.

Obowiązkiem służb jest także troska o bezpieczeństwo instytucji państwowych zarówno pod względem fizycznym, jak i cybernetycznym. Oznacza to, że infrastruktura krytyczna, ze względu na swoje zadania, jest podatnym celem ataków. Z jednej strony kontrwywiad gromadzi i przetwarza informacje o potencjalnych przeciwnikach w celu lepszego przygotowania się na ewentualny atak z ich strony oraz w celu złagodzenia możliwych szkód, które będą jego wynikiem. Z drugiej strony podejmuje działania dotyczące ochrony przed szpiegostwem lub wewnętrznymi zagrożeniami (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a), a także przed sabotażem będącym wynikiem działań wewnętrznej lub zewnętrznej siły, międzynarodowych działań terrorystycznych lub innych działań wywiadowczych o charakterze wojny informacyjnej bądź akcji dezinformacyjnych np. w cyberprzestrzeni.

Służby kontrwywiadowcze spełniają również kluczową rolę w wymiarze ekonomicznym i gospodarczym państwa (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. b). Przemysł motoryzacyjny, lotniczy, stoczniowy, parki technologiczne wraz z technologią informacyjną i sektorem bankowym są często celem działalności ze strony obcych służb. Ochrona powyższych obszarów funkcjonowania państwa zaliczana jest do głównych zadań kontrwywiadu w wielu państwach.

Ustawa porusza też zjawisko korupcji (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. c), które zważywszy na potrzebę transparentności funkcjonowania instytucji publicznych jest także kluczowa dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski. Sektor obronny – podobnie jak inne obszary polityki państwa – może być

podatny na korupcję. Tego typu nadużycia nie pozostają też bez konsekwencji i prowadzą do marnotrawstwa zasobów publicznych.

Warto zauważyć, że zagrożenia dla instytucji państwowych, jak i tych działających w sektorze prywatnym wzrosły wraz z rozwojem technologii informacyjnej. Im bardziej więc organizacja zależy od systemów informacyjnych, tym większa jest jej podatność np. na cyberoszustwa. W praktyce prowadzi to do coraz większego rozbudowania zadań po stronie służb. Do zakresu takich obowiązków można zaliczyć m.in. identyfikację zasobów informacyjnych o znaczeniu krytycznym, przeprowadzanie ocen zagrożenia, wdrażanie procedur bezpieczeństwa systemów informacyjnych oraz rozwijanie strategicznych zdolności kontrwywiadu. Coraz częściej potrzeba zachowania bezpiecznej i stabilnej sytuacji w państwie wymaga także zwalczania ataków cybernetycznych czy też terrorystycznych, które w swej naturze są asymetryczne.

Natura kontrwywiadu

Praca kontrwywiadu jest często źle postrzegana przez rządzących i obywateli. Jednak to od skuteczności tej służby zależy zdolność państwa do realizacji niezależnej polityki wewnętrznej i zagranicznej. Rola, jaką odgrywa skuteczny kontrwywiad, choć jest niewidoczna dla dziennikarzy i obiektywów kamer, to w kontekście polityki zagranicznej prowadzonej przez sąsiadów Polski, których tajne służby są narzędziem kształtującym wiele decyzji politycznych, jest szczególnie ważna (Piasecki, 2015).

Czynniki polityczne, gospodarcze i kulturowe sprawiają, że region Europy Środkowo-Wschodniej jest obszarem rywalizacji wielu państw. Sąsiedzi Polski, a także inne podmioty (w tym gospodarcze o zasięgu międzynarodowym) podejmują kroki, które zazwyczaj nie idą w parze z interesem państwa, co więcej, część z nich prowadzi działania szkodliwe dla Polski z punktu widzenia racji stanu (Piasecki, 2015). Innymi słowy, bez odpowiedniej ochrony kontrwywiadowczej współczesne państwo nie jest w stanie osiągnąć swoich celów strategicznych.

Na marginesie rozważań na temat efektywności służb wywiadowczych należy poczynić i taką uwagę, że sprawność kontrwywiadu nie może być mierzona liczbą zdekonspirowanych pracowników lub współpracowników obcego wywiadu. Podanie do publicznej wiadomości informacji o aresztowaniu agenta innego państwa jest uznawane w środowisku służb za porażkę i niewykorzystaną szansę.

W naturze tajnych służb istnieje konieczność ustawicznej nauki i doskonalenia. Zarówno wywiad, jak i kontrwywiad starają się korzystać ze wszystkich dostępnych źródeł informacji. Ważną rolę odgrywa tu tzw. biały wywiad, który polega m.in. na analizie prasy, szczególnie specjalistycznej, dotyczącej np. problematyki sił zbrojnych (Górka, 2016, s. 19–47). Realizowane zadania wymagają także, aby kontrwywiadowca był bystry, spostrzegawczy, a w ekstremalnych warunkach potrafił dokonać szybkiej analizy, która to umiejętność przydaje się w działalności operacyjno-rozpoznawczej lub dochodzeniowo-śledczej. Praca z ludźmi i pozyskiwanie od nich wiedzy wymagają również intuicji, która pomaga m.in. w zdobyciu zaufania i pozwala wnikać w prywatne życie rozpracowywanych osób.

Dyskrecja i poufność leżą w naturze wywiadu i kontrwywiadu. Większość pracowników służb kontrwywiadowczych na świecie – takich jak FBI, MI5, Shin Bet, FSB, które powszechnie są uznawane za najbardziej skuteczne – nie podaje swojego prawdziwego miejsca pracy. Te organizacje mają specjalne jednostki, których zadaniem jest budowanie fałszywej legendy dla swoich pracowników. Otrzymują oni dokumenty z innych instytucji państwowych bądź nieistniejących firm i organizacji poświadczające ich zatrudnienie. Każdy przypadek upublicznienia prawdziwego miejsca zatrudnienia jest traktowany jak złamanie prawa (*Military...*, 2008, s. 1). Takie działanie służb wyraźnie wskazuje na to, jak ważny jest hermetyczny charakter kontrwywiadu, którego głównym zadaniem jest troska o bezpieczeństwo kraju (*Polish...*, 2008, s. 1).

Do obszaru zainteresowań zagranicznych agencji wywiadowczych należy m.in. reorganizacja sił militarnych oraz rozwój technologii i zakup nowej broni dla wojska. Dostęp do tajemnic wojskowych i technologicznych, okupionych dużym nakładem pracy oraz inwestycji finansowych, pomaga obcym służbom w osiągnięciu ich celów strategicznych. Te służby zawsze były zainteresowane procesami zachodzącymi w wojsku, planami reform sił zbrojnych oraz przemysłem obronnym przeciwnika. Priorytetem kontrwywiadu jest więc przeciwdziałanie wysiłkom obcych służb. Z powyższych powodów funkcjonariusze kontrwywiadu wojskowego wykonują swoje obowiązki bezpośrednio w jednostkach wojskowych i morskich, wchodzą także w skład kontyngentów wojskowych. Wraz ze wzrostem międzynarodowego terroryzmu przed kontrwywiadem wojskowym są stawiane coraz większe wymagania w celu zapewnienia bezpieczeństwa magazynów broni, amunicji i materiałów wybuchowych (*Security...*, 2006, s. 1).

Biznes jako obszar działalności kontrwywiadu

Obecnie zadania stojące przed służbami bezpieczeństwa są dużo bardziej różnorodne i wielopłaszczyznowe niż te, z którymi miał do czynienia kontrwywiad w czasach zimnej wojny. Z uwagi na współczesne zagrożenia służby powinny „widzieć” i „słyszeć” więcej, niż 20 lat temu. Większość polskiego aparatu bezpieczeństwa oraz strategicznie ważnych firm związanych z takimi dziedzinami gospodarki, jak bankowość, energetyka lub agencje rządowe były i są penetrowane m.in. przez rosyjskie służby specjalne. Wielokrotnie w informacjach publicystycznych służby wywiadowcze i kontrwywiadowcze są określane mianem „oczu i uszu państwa” (*Polish...*, 2008, s. 1), ponieważ głównym ich zadaniem jest przewidywanie – na podstawie danych – możliwych zagrożeń godzących w bezpieczeństwo kraju i obywateli. Liczba osób, instytucji oraz organizacji pragnących poznać tajemnice państwa wielokrotnie wzrosła. Podobnie jest z możliwością dostępu do źródeł informacji. Ogromna ilość danych upublicznionych w Internecie może być wykorzystywana do zbierania informacji o wybranym podmiocie (Degaut, 2015, s. 509–531).

Przed większością organizacji rządowych, samorządowych, biznesowych, a także tych zajmujących się bezpieczeństwem (zarówno narodowym, jak i lokalnym) stoi jedno z najważniejszych wyzwań, którym jest rosnący poziom konkurencji oraz wymagań i oczekiwań ze strony otoczenia. Sposobem więc na realizację zadań oraz osiągnięcie zakładanych celów jest gromadzenie informacji od konkurentów, dostawców i klientów w sposób etyczny i zgodny z prawem, czyli przez legalne działania (Martins, Santos, Nunes, Silva, 2012, s. 172–179). Wiele instytucji i organizacji nadal nie wdrożyło jednak formalnego podejścia do zarządzania bezpieczeństwem informacji, co można potraktować jako brak odpowiedzialności za powierzone im informacje niejawne (Jaślan, 2016).

Kontrwywiad zajmuje się także ochroną informacji z dziedziny przemysłu, edukacji i handlu, których ujawnienie mogłoby spowodować poważne szkody dla bezpieczeństwa narodowego. Warto podkreślić, że instytuty naukowe prowadzące badania naukowe są angażowane w rozwój krytycznych technologii, w zakresie m.in. elektroniki i cybernetyki, a także nowych technologii produkcyjnych. Dużym zagrożeniem narodowej gospodarki może być utrata wrażliwych technologii na rzecz konkurencyjnych krajów lub organizacji, także tych wspierających międzynarodowy terroryzm. Potencjał naukowo-gospodarczy jest przedmiotem zainteresowania zarówno dla strategicznych partnerów, jak i wrogów.

Potencjał gospodarczy państwa, charakterystyczne cechy rynku krajowego, relacje z innymi krajami – w tym umowy gospodarcze, usługi technologiczne oraz zagadnienia dotyczące rozwoju sił zbrojnych, nowoczesnej broni i technologii – to obszary, którymi interesują się obce służby wywiadowcze. Reasumując, tajemnice państwa dotyczące obrony, polityki zagranicznej, ekonomii i innych elementów bezpieczeństwa są głównymi celami dla zagranicznych służb wywiadowczych (Bielska, Smółka, 2017).

Zarządzanie bezpieczeństwem informacji jest procesem, który powinien być opracowany i wdrożony w każdej organizacji funkcjonującej w sektorze państwowym, jak i prywatnym w celu zagwarantowania bezpieczeństwa danych, zwłaszcza w przypadku, kiedy są one najważniejsze dla wspierania pozycji firmy na wysoko konkurencyjnym rynku (Vermeulen, Solms, 2002, s. 119–125). W tym kontekście istotne jest, oprócz ochrony samych informacji, jednocześnie zagwarantowanie ochrony systemów informatycznych, które pozwalają na gromadzenie, przetwarzanie, przechowywanie i przekazywanie informacji.

Warto także odnotować obszary, które współcześnie są podatne na utratę cennych informacji, a tym samym wymagają szczególnej uwagi służb kontrwywiadowczych, bez względu na to, czy bezpieczeństwo danych dotyczy instytucji państwa, gospodarki czy też prywatnego biznesu:

- podsłuch: ze względu na rozwój technologii informacje zastrzeżone danej firmy mogą być łatwo podsłuchiwane drogą elektroniczną;
- kradzież komputera: przestępstwa polegające na kradzieży danych, nośników pamięci i sprzętu komputerowego są coraz bardziej powszechne;
- kradzież sieci: zagrożeniem jest łatwość ich połączenia z urządzeniami peryferyjnymi na całym świecie, tak więc ochrona zasobów informacyjnych stała się poważnym wyzwaniem;
- kradzież w cyberprzestrzeni: głównym celem stają się skrzynki e-mailowe klientów, dostawców oraz samych pracowników konkurencji (Carty, 1997, s. 46–47);
- zdjęcia satelitarne: satelity komercyjne i rządowe mogą zapewnić aktualne i, co równie ważne, wysokiej rozdzielczości obrazy każdej firmie, która chce je kupić. Te zaawansowane systemy gromadzenia danych mogą ujawnić nad czym pracują konkurenci, monitorować ich postępy oraz otoczenie budynków i hal produkcyjnych, a także śledzić ich sieci komunikacyjne;
- targi, konferencje i sympozja naukowe: informacje o własnym przedsiębiorstwie mogą być skradzione na różnego rodzaju spotkaniach fir-

movych. Szczególnie cenne są takie dane, jak: badania i informacje projektowe, wiedza o nowych produktach, lista klientów, plany strategiczne itp. (Holstein, 1998, s. 46–52);

- wewnętrzny szpieg: wykradzenie informacji może dokonać „podwójny” pracownik, fikcyjna firma lub klient. Mogą to więc być osoby wynajęte przez globalną konkurencję, ale duże znaczenie mają tu także zdrajcy, czyli obecni i byli pracownicy firmy, którzy działają na zlecenie profesjonalnych służb wywiadowczych obcych rządów (O’Connell, 1994, s. 35–37).

Powyżej zaprezentowano teoretyczne wskazówki, które mimo swojego ogólnego charakteru są ważne dla wsparcia wysiłków na rzecz budowy bezpiecznego państwa. Nie można jednak stwierdzić, że istnieje uniwersalny model ich zastosowania w każdym przypadku, ze względu na specyfikę organizacji. Koncentrując się przede wszystkim na analizie scenariuszy dotyczących incydentów związanych z bezpieczeństwem informacji, dodatkowo można stwierdzić, że każdy sposób zabezpieczenia informacji pozostaje efektywny w określonym miejscu i czasie.

Służby wywiadowcze, dążąc do zapewnienia bezpieczeństwa swoim agentom, a także starając się zagwarantować sukces realizowanego zadania, zaopatrują swoich pracowników w najnowocześniejszy, specjalistyczny sprzęt umożliwiający dyskretne przeprowadzanie misji. Ponadto agencje wywiadowcze coraz częściej podejmują się wykonywania zadań przy użyciu możliwości, jakie daje Internet.

W dobie postępu technologicznego często się zapomina, że zdecydowana większość narzędzi pozyskiwania źródeł jest powiązana z osobowymi źródłami informacji (HUMINT). Ten rodzaj działalności służb jest stosunkowo tani w porównaniu z technologicznymi środkami zdobywania i ochrony informacji. Ludzie byli i nadal są najważniejszym czynnikiem w zapewnieniu bezpieczeństwa instytucji publicznych, organizacji gospodarczych oraz państwa.

Organizacje pozarządowe i placówki dyplomatyczne

Głównym zadaniem oficerów wywiadu jest zbieranie informacji. To jest szczególny obszar, w którym ścierają się wysiłki konkurujących ze sobą służb wywiadowczych. Bywają również sytuacje, w których pracownicy wywiadu – z różnych powodów – próbują przekazać tajne informacje obcym państwom przez nawiązanie z nimi kontaktu za pośred-

nictwem ambasad. Często do przeprowadzenia operacji wywiadowczych, polegających m.in. na werbunku, korzysta się z miejsc i instytucji, które są poza zasięgiem zainteresowania służb kontrwywiadowczych. Zazwyczaj są to organizacje charytatywne, ośrodki kulturalne, naukowe, edukacyjne, świątynie lub inne miejsca kultu. Ich zaletą jest to, że po pierwsze: często nieformalnie reprezentują kręgi rządowe, po drugie: mają bezpośrednie kontakty z pracownikami ambasady, do których – w przypadku ucieczki i zdrady – osoba (przechodząca na stronę przeciwnika) nie ma całkowicie swobodnego dostępu do placówek dyplomatycznych, po trzecie: są to organizacje niezależne, apolityczne, które przyczyniają się do rozwoju i utrzymania poprawnych stosunków międzynarodowych, a więc często pozostają poza podejrzeniami. Taką instytucję oraz jej pracowników można jednak inwigilować, ponieważ nie ma ona charakteru eksterytoriałnego (Górka, 2015, s. 92–126).

Przeprowadzenie operacji werbunkowej lub kontaktu ze „źródłem” na terytorium obcego państwa jest dość skomplikowanym przedsięwzięciem i wymaga dużych wysiłków ze strony pracowników służb. Po pierwsze, należy znaleźć odpowiednie miejsce i przeprowadzić rekonesans. Następnie trzeba monitorować to miejsce i dyskretnie pozostawić „skrzynkę kontaktową” wraz z informacją. Jednocześnie należy wziąć pod uwagę możliwość, że tego typu działania zostaną zauważone przez kontrwywiad.

Operacje polegające na kontakcie z osobowym źródłem informacji w terenie i przekazywanie raportów do ambasady lub centrali wywiadu stanowią jeden ze słabszych elementów pracy służb. Warto pamiętać, że to, co stanowi zagrożenie działalności wywiadowczej może być szansą na osiągnięcie sukcesu przez kontrwywiad.

Często bywa tak, że przedstawiciele zagranicznych służb korzystają z osłony dyplomatycznej w czasie realizacji swoich zadań na terytorium obcego państwa. Praca oficera wywiadu w ramach dyplomatycznego przykrycia jest powszechną praktyką na całym świecie. W przypadku jednak demaskacji takiego oficera („dyplomate”) określa się mianem „*persona non grata*”. Gdy kontrwywiad trafia na dowód, że zagraniczny obywatel prowadzi działalność niedającą się pogodzić z jego statusem dyplomatycznym, podejmuje odpowiednie kroki, które nie zawsze są upubliczniane ze względu na charakter polityki zagranicznej, możliwość przewerbowania, a także z powodu delikatnych interesów międzynarodowych.

W ciągu ostatnich lat za pomocą środków zapobiegawczych służba kontrwywiadu ujawniła i udaremniła nielegalną działalność obywateli pochodzących z wschodniej granicy. Były to osoby, które miały dostęp

do poufnych informacji i przekazywały je, działając na szkodę państwa. Władze najczęściej nie informują o takich przypadkach od razu i z reguły nie są one szeroko rozpowszechniane.

Dla rosyjskich tajnych służb fundacje, stowarzyszenia oraz inne organizacje pozarządowe skupiające mniejszości narodowe stanowią największy obszar rekrutacji. Przynależność do nich oraz działalność w tego typu inicjatywach nie oznacza wprost nielegalnych działań na szkodę Polski, służby nie mogą jednak bagatelizować tego, że takie środowiska są sprzyjającym gruntem dla procesu werbowania przez obce służby.

Zagraniczne agencje wywiadowcze korzystają z usług organizacji pozarządowych w celu uzyskania informacji wywiadowczych. Mogą one być także skutecznym narzędziem do wywierania nacisku na środowiska polityczne. Współcześnie także organizacje pozarządowe, działając w obszarze np. gospodarki, kultury, turystyki itp., mogą stanowić wsparcie finansowe dla terrorystów. Uwaga służb kontrwywiadu jest kierowana nie tyle na organizacje pozarządowe, co na personel, który potajemnie angażuje się w nielegalną działalność, jak np. nieautoryzowany i niezgodny z prawem dostęp do tajemnic państwowych lub inne przedsięwzięcia, które zagrażają bezpieczeństwu.

Jak więc pogodzić fundamentalne elementy systemu demokratycznego, na które składają się m.in. pluralizm, wolność słowa, działalność organizacji pozarządowych, i które budują i umacniają idee społeczeństwa obywatelskiego z wartością, jaką jest bezpieczeństwo narodowe? Ten przypadek jest dużym wyzwaniem dla służb kontrwywiadu.

W zakresie zwalczania terroryzmu duże znaczenie ma międzynarodowa współpraca służb specjalnych. W tym przypadku także rodzi się kolejny dylemat. Trudno jest bowiem pogodzić z jednej strony zachowanie tajemnicy państwowej, a z drugiej – utrzymać współpracę ze służbą obcego państwa w celu zapewnienia skutecznej walki z terroryzmem.

Służby rosyjskie jako zagrożenie dla Polski?

Obecnie Rosja – po okresie destabilizacji politycznej, gospodarczej i militarnej lat 90. XX w. – staje się równym uczestnikiem stosunków międzynarodowych, który w mniej lub bardziej oficjalny sposób prowadzi działania roszczeniowe wobec swoich sąsiadów. Rosyjskie służby wywiadowcze i kontrwywiadowcze ponownie stały się skutecznym instrumentem realizacji polityki zagranicznej. Koresponduje ona z posta-

wą Kremla postrzegającego rywalizację międzynarodową w kategoriach zimnowojennych.

Rosyjski wywiad, obecnie główny przeciwnik polskiego kontrwywiadu, jest uważany przez ekspertów na całym świecie za najlepszy w wykorzystywaniu osobowych źródeł informacji. Rosjanie słyną również z umieszczania tzw. „nielegalów” niemal we wszystkich zakątkach świata. Narzędzia dezinformacji i prowokacji są im dobrze znane. Rosyjskie służby specjalne, ukształtowane przez długi okres istnienia ZSRR, są wyposażone w szeroki wachlarz skutecznych narzędzi wywiadowczych, co sprawia, że są bardzo groźnym i skutecznym przeciwnikiem (Piasecki, 2015).

Wywiad – niemal każdego państwa – stara się umiejscawiać swoich współpracowników w instytucjach administracji rządowej i samorządowej, przedsiębiorstwach o dużym znaczeniu dla państwa, czy też w organizacjach pozarządowych i mediach oraz werbować osoby tam pracujące. Inną formą wpływu na opinię publiczną i manipulowania nią jest wykorzystywanie materiałów dyskredytujących czołowych polityków. Taka forma aktywności służb jest zazwyczaj trudna do udowodnienia z uwagi na pośredni charakter wykorzystywania do tego celu ludzi niezwiązanych ze służbami (*Poland...*, 2014, s. 1).

Ważnym elementem działalności rosyjskich służb jest prowokowanie konfliktów narodowo-politycznych na terenie innych – szczególnie sąsiednich – państw. Ten proces przebiega zgodnie z logiką, że im większa jest polaryzacja społeczna, tym łatwiej destabilizować sytuację społeczno-polityczną w kraju oraz wywierać presję na elitach rządzących (*Poland...*, 2014, s. 1).

Podobne starania rosyjskich służb są podejmowane na szczeblu międzynarodowym, czego dowodzi m.in. napięcie w stosunkach między poszczególnymi narodami, u których podstaw leżą uprzedzenia wynikające z historycznych i jeszcze nie do końca wyjaśnionych konfliktów. Przykładem wykorzystania wzajemnej niechęci są relacje między Polską i Litwą, które nie pozwalają zbudować jednolitej i spójnej strategii w obszarze bezpieczeństwa energetycznego.

Skuteczność rosyjskiego wywiadu wynika z doświadczenia, motywacji i wykwalifikowania jego pracowników. Ma on także do dyspozycji wszystkie niezbędne narzędzia do wykonania misji, podczas których pracownicy wywiadu nie utrzymują oficjalnych kontaktów z rosyjską ambasadą, co sprawia, że trudno ich zdemaskować (*Poland...*, 2014, s. 1).

Służby rosyjskie starają się tworzyć i rozwijać pozycję wśród elit politycznych i przedstawicieli wielkiego biznesu, podejmują kroki w celu

uzyskania dostępu do technologii wojskowych oraz informacji o współpracy wojskowo-technicznej Polski z pozostałymi państwami, np. państwami członkowskimi NATO czy też z Izraelem.

Wśród oficerów rosyjskich służb istnieje popularne przekonanie, że agencje wywiadowcze Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii dokonują m.in. pośrednich działań wywiadowczych przez angażowanie swoich partnerów z Polski, Gruzji i krajów bałtyckich. Innymi słowy, zdaniem strony rosyjskiej, zgodnie z interesem i korzyścią dla partnerów z NATO oraz przy akceptacji przywódców politycznych polskie służby wywiadowcze prowadzą działania daleko wykraczające poza własne interesy narodowe (*FSB...*, 2007, s. 1).

Wnioski

Świat kontrwywiadu to miejsce, w którym bezpieczeństwo polityczne, gospodarcze oraz społeczne zbiega się w jeden obszar tematyczny. Dużym wyzwaniem dla służb – obok zagrożeń terrorystycznych – jest działalność obcych państw, które posługują się wieloma sposobami, m.in. eskalowaniem konfliktów politycznych, narodowych czy etnicznych lub prowadzeniem działań dezinformacyjnych (Prochner, 2015, s. 40–57). Służby zmuszone są do podejmowania szeroko zakrojonych działań w celu zapewnienia stabilności funkcjonowania państwa oraz w przypadku jej naruszenia, ograniczenia zaistniałych szkód.

Informacje o rosyjskich misjach wywiadowczych zakończonych niepowodzeniami pojawiają się dość często w środkach masowego przekazu. Trudno jednak określić ilu oficerów obcych służb zostało zdekonspirowanych w okresie polskiej transformacji ustrojowej, zważywszy na to, że takie dane stanowią tajemnicę.

Na terytorium krajów byłego Układu Warszawskiego są prowadzone działania operacyjne, których celem jest werbowanie obywateli tych krajów oraz budowanie przy ich pomocy sieci agenturalnej. Przekupstwo i szantaż są najczęstszymi metodami rekrutacji. Dlatego tak ważna jest motywacja pracowników, zarówno służb mundurowych, tajnych, a także osób zaliczanych do korpusu służby cywilnej. Federalne Biuro Śledcze (FBI) wprowadziło do procesu rekrutacji skrót MICE – od słów: *money*, *ideology*, *compromise* i *ego* (pieniądze, ideologia, infiltracja i ambicje). Jak pokazuje historia służb specjalnych na świecie, czynniki motywujące do podjęcia pracy mogą być także elementami inspirującymi do zdrady.

Zachętą w takim przypadku może okazać się brak motywacji w pierwotnej pracy, co łatwo może wykorzystać obcy wywiad, wystarczy tylko dobrze dopasować odpowiednie elementy do konkretnej okoliczności i osoby (Górka, 2013, s. 280).

Współcześnie największym wyzwaniem stojącym przed tajnymi służbami jest zachowanie równowagi między bezpieczeństwem, wolnością a efektywnością operacyjną. Kontrwywiad może być określony jako tajna działalność polegająca na zbieraniu informacji na temat działań i zdolności wywiadowczych przeciwnika, w celu likwidacji lub zahamowania operacji oraz zdolności wywiadowczych obcych państw. Zadaniem kontrwywiadu jest także zabezpieczenie tych informacji, których upublicznienie może wpłynąć na wzrost zagrożenia dla interesu państwa.

Bibliografia

- Carty P. (1997), *Bugged by something*, „Accountancy”, nr 119.
- Counterintelligence Evaluation Regulations (2006), „The Federal Register”, <https://www.federalregister.gov/documents/2006/09/29/E6-16049/counterintelligence-evaluation-regulations>, 15.01.2016.
- Degaut M. (2015), *Spies and Policymakers: Intelligence in the Information Age*, „Intelligence and National Security”, nr 31/4.
- FSB director Patrushev interviewed on work of Russian counterintelligence (2007), „BBC Monitoring Former Soviet Union”, 10 listopada.
- Górka M. (2015), *Mossad. Porażki i sukcesy tajnych służb izraelskich*, Warszawa.
- Górka M. (2013), *Czynniki motywujące i demotywujące oraz ich znaczenie dla pracy w służbach specjalnych*, w: *Rola i zadania służb w systemie bezpieczeństwa publicznego*, red. M. Górka, Koszalin.
- Górka M. (2016), *Otwarte źródła informacji – nowa czy klasyczna formuła wywiadu?*, w: *Służby wywiadowcze jako element polskiej polityki bezpieczeństwa*, red. M. Górka, Toruń.
- Holstein W. J. (1998), *Corporate spy wars*, „US News and World Report”.
- Jaślan M. (2016), *Samorzady na cybercelowniku*, <http://www.cyberdefence24.pl/307434,samorzady-na-cybercelowniku>, 17.01.2016.
- Kipp J. W. (2015), *FMSO-JRIC and Open Source Intelligence: Speaking Prose in a World of Verse*, „Military Intelligence Professional Bulletin”, nr 31/4.
- Martins J., Santos H., Nunes P., Silva R. (2012), *Information Security Model to Military Organizations in Environment of Information Warfare*, „European Conference on Information Warfare and Security”, nr 7.
- Military counterintelligence identities not protected in Poland* (2008), „BBC Monitoring European”, 3 kwietnia.

- Morris W. (2000), *Army counterintelligence and the impact of the Defense Counterintelligence Information System*, „Military Intelligence Professional Bulletin”, nr 26/1.
- O’Connell P. E. (1994), *Countering the threat of espionage*, „Security Management”, nr 38/5.
- Piasecki B. (2015), *Offensive Counterintelligence and the Challenges facing Polish Intelligence Services*, <https://www.stratfor.com/the-hub/offensive-counterintelligence-and-challenges-facing-polish-intelligence-services>, 12.02.2016.
- Polish counterintelligence in disarray after documents copied* (2008), „BBC Monitoring European”, 16 kwietnia.
- Security chief outlines role of Russian military counterintelligence* (2006), „BBC Monitoring Former Soviet Union”, 23 luty.
- Poland Needs New Counterintelligence Service* (2014), „Polish News Bulletin. Weekend Supplement”, 1 kwietnia.
- Procner W. (2015), *Wywiad i kontrwywiad w procesie strategicznej dezinformacji*, „Secretum”, nr 1/2.
- Pringle R. W. (2006), *Historical Dictionary of Russian and Soviet Intelligence*, w: *Historical Dictionaries of Intelligence and Counterintelligence*, t. 5, red. J. Woronoff, Lanham, Maryland–Toronto–Oxford.
- Służby specjalne we współczesnym państwie* (2017), red. Z. Siemiątkowski, A. Zięba, Warszawa.
- Turner M. A. (2006), *Historical Dictionary of United States Intelligence*, w: *Historical Dictionaries of Intelligence and Counterintelligence*, t. 2, red. J. Woronoff, Lanham, Maryland–Toronto–Oxford.
- Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20020740676>, 12.01.2017.
- Vermeulen C., von Solms R. (2002), *The information security management toolbox – taking the pain out of security management*, „Information Management and Computer Security”, nr 10 (2/3).
- Wywiad biznesowy. Praktyczne wprowadzenie* (2017), red. A. Bielska, P. Smółka, Warszawa.

Selected aspects of counterintelligence in the security policy of the III RP

Summary

The paper concerns selected aspects of the activities of the intelligence and counterintelligence services. These services are responsible for ensuring state security, which is currently the main goal of all authorities. Any policy in this regard must reflect the art of state governance according to the existing moral, legal and economic

codes, but must also provide or create such opportunities as make it possible to come out of unstable or conflict situations with the least loss for the state. A key role is played here by counterintelligence services. A security policy is shaped by uncertainty and danger. In the case of Russia, the activities of the special services are a pillar of both domestic and foreign policies. Neutralizing and combating Russian intelligence is extremely difficult for Polish services, given the long tradition and extensive knowledge and experience of Russia. Counterintelligence is crucial for the importance and development of each country. By definition, counterintelligence recognizes the importance of public information for the security of the state, to help, among others, in predicting and preventing future threats. The priority is to protect information from foreign services operating at the expense of the national interest.

Key words: intelligence, counter-intelligence, national security, protection of classified information, Russian intelligence

